

írásában (a könyvtárak egymás közötti és társadalmi kapcsolatai) időtálló megállapításokat tesz. Ehhez a témakörhöz kapcsolható *Tóthpál József* Könyvtárak és művelődési otthonok című fejezete is. Az információs rendszerek közül a mezőgazdasági (*Billédi Ferencné*) és a pedagógiai (*Károlyi Ágnes*) felvázolását joggal tartotta fontosnak a szerkesztő. Az iskolai könyvtárak kérdéseit szintén *Károlyi Ágnes* világítja meg, a gyermekek együttes, központosított könyvtári ellátásának előnyeit pedig *Balogh Ferencné* fejti ki nagy tárgyismerettel.

Halász Béla, Varga Béla, Mednyánszky Sándor és Szita Ferenc különféle ellátási modelleket ír le, így a kettős funkciójú könyvtárakét, a veszprémi központosított rendszert, a letéti és a bibliobuszos ellátást. Az elképzeléstől a kísérleti szakaszon is átjutott, bevált módszerekig ezek az összefoglalások meggyőzően bizo-

nyítják az ellátás sokféleségének létjogosultságát, az adottságokhoz való rugalmas alkalmazkodás lehetőségeit. (Egyetlen észrevételünk: a letéti könyvtárak — esetenként több ezres — állományának évenként javasolt ellenőrzése feleslegesnek tűnik.)

Ha a módszertani könyvtárosoknak a bevezetőben kilátásba helyezett kézikönyvére gondolunk, e segédlet elolvasása után hiányérzetünk is támad. Jó lenne többet tudni a módszertani munka tervezéséről, a könyvtárak tájékoztató és propagandamunkájának segítéséről, a statisztikák felhasználásáról, az elemzésről, a képzés, a továbbképzés szervezésének módszertani kérdéseiről stb. Mindenesetre: a „szerény előkészítés” jó színvonalon megtörtént, jöhet a kézikönyv! (OSZK KMK — NPI 1981. 130. l. — 18 Ft)

Dr. Hajdú Géza

bibliográfiák

Ladányi Andor—Végh Ferenc: Magyar felsőoktatás-történeti irodalom 1945—1979

Bibliográfia

Az ilyenfajta műveket nevezték régebben „hézagpótló”-nak, és pedig teljes joggal. A felszabadulás után magyar szerzőktől — itthon vagy külföldön — megjelent mintegy 1686 publikáció (könyv, tanulmány, folyóiratcikk) bibliográfiai adatait gyűjtötték kötetbe áldozatos munkával az összeállítók, tizenegy lelkes és jól dolgozó munkatársuk segítségével. Az anyaggyűjtés során viszonylagos teljességre törekedtek, és nem érték be a címek pusztá felsorolásával: valamennyi bibliográfiai leírást célratörő, igen értékes információkat szolgáltató, tartalmilag mintaszerű annotációkkal, magyarázatokkal látták el. Ezek értékén az sem változtat, hogy olykor jobban takarékoskodhattak volna a semmitmondó, felesleges töltelékzavakkal, mint amilyen például „A tanulmány... ismerteti. A munka elemzi..., A szerzők ismertetik..., A cikk foglalkozik..., ...áttekintést ad...” és hasonlók. A hosszabb-rövidebb annotációk között a kivonatnak is beillő, érdemi tájékoztatást nyújtó közlések sem ritkák, és ezek további felbecsülhetetlen segítséget nyújtanak a kutatóknak.

Az *Általános rész* első fejezete (Bibliográfiák) lehetővé teszi, vagy legalábbis megkönnyíti az 1945 előtt megjelent művek felkutatását is. E rész további fejezeteiben található a felsőoktatás történetével foglalkozó összefoglaló írások, valamint az egyes korszakokat, rövidebb időszakokat tárgyaló anyag. A korszakbeosztás a következő: 1526 előtt, 1526—1790, 1790—1918, ez után iktatták be a Selmecbányai Bányászati és Erdészeti Akadémia történetével foglalkozó munkákat („az intézmény sajátos jellege miatt”, amint a bevezetésben olvashatjuk; nehezen tudjuk elképzelni, hogy ennél jobb hely nem akadt volna), majd folytatódik a korszakok szerinti tagolódás: 1918—1919, 1919—1945 és végül az 1945 utáni időszak.

Az egyes tárgyak (például a kémia, csillagászat, földtan, történelem, földrajz stb.) oktatásának története szintén az általános részbe került, ha nem kötődik egy meghatározott felsőoktatási intézményhez. Fontos az a fejezet, amely az egyetemi ifjúság életét, egyesületeit, mozgalmait tárgyaló műveket sorolja fel, külön

alfejezetet szentelve a népi kollégiumok irodalmának.

Ennek a résznek utolsó fejezete a magyar és a külföldi felsőoktatás összefüggéseivel, kölcsönhatásával foglalkozó publikációkat veszi számba.

A második rész a tudományegyetemek anyagát tárja fel, és pedig külön fejezetben a jogtudományi oktatás, ismét másikkban a bölcsészettudományi és a természettudományi felsőoktatás, valamint a középiskolai tanárképzés irodalmát. Ezt a tudományegyetemeinkkel foglalkozó öt fejezet követi, az Eötvös Loránd Tudományegyetem esetében pedig további tagolásra is szükség volt a karoknak megfelelően, illetve az egyéb egyetemi intézmények szerinti bontásban. Külön alcsoport regisztrálja az Egyetemi Könyvtár történetének irodalmát.

A harmadik rész nyújt áttekintést az orvostudományi egyetemek, a negyedik a műszaki egyetemek és főiskolák, az ötödik az agrárfelsőoktatási, a hatodik a pedagógusképző intézmények, a hetedik a protestáns (a református és evangélikus) kollégiumok (például a debreceni, a gyulafehérvári—nagyenyedi és a sárospataki) anyagáról.

Az utolsó részben a művészeti főiskolák, a Testnevelési Főiskola és a hittudományi főiskolák, szemináriumok, valamint a katonai főiskolák címanyaga sorakozik, itt és valamennyi fejezetben, illetve alfejezetben a szerzők nevének beütrendjében.

A bibliográfusok jól tudják, hogy eddig még senkinek sem sikerült az összegyűjtött címanyagot úgy csoportosítani, és olyan szerkezeti felépítést kialakítani, hogy az valamennyi lényeges felhasználói igénynek képes legyen eleget tenni. Nem meglepő tehát, hogy a felsőoktatási bib-

liográfia szerkesztői sem bukkantak rá az egyetlen, minden keresési szempontot kielégítő elrendezésre. Meglepő azonban, hogy ezt a tényt figyelmen kívül hagyták. Ha ugyanis gondoltak volna erre, aligha mondanak le a megfelelő mutatók készítéséről (még a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont átszervezése miatt előállt időhiány ellenére sem). A mutatók nélkülözhetetlenek, hiányuk kérdésessé teheti a leggodosabb gyűjtőmunkával összeszedett, mégoly nagyértékű címanyag használhatóságát is. Sajnos, esetünkben sincs másként, hiszen mindössze a szerzők nevével készült mutató, a művekben tárgyalt személyek neve nem található meg ebben, még akkor sem, ha az a címben vagy az annotációban is előfordul. Nem készült mutató a földrajzi fogalmakról és az intézménynevekről sem, és tárgymutató sincs a kötetben.

A mutatók hiánya nehézkessé teszi a bibliográfia használatát, a keresett művek megtalálásához olykor az egész kötetet végig kell lapozni. Ha valaki — mondjuk — a Tanácsköztársaság időszakának felsőoktatásához gyűjt anyagot, nem érheti be az 1918—1919-cel foglalkozó két alfejezetben felsoroltakkal, hiszen számos más szakcsoportban (a tudományegyetemek, az egészségügyi felsőoktatásra vonatkozó általános művek leírásai között, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem 1951 előtti történetét tárgyaló alfejezetben, a Budapesti Műszaki Egyetemről szóló általános művek és a központi könyvtárral foglalkozó írások címanyagában) is fontos idevágó dokumentumok adatai rejtőzködnek. Hasonló a helyzet, ha például a nőknek a felsőoktatásban játszott szerepe iránt érdeklődik valaki. A témának szentelt írások adatai szétszórtan találhatók az általános rész „általános” műveket leíró fejezetében az egyes korszakokkal foglalkozó alcsoportokban, továbbá az orvostudományi egyetemek alcsoportjaiban. Nehéz dolguk lesz azoknak is, akik a könyvtári vonatkozásokat kutatják. Futólagos áttekintésünk során nem kevesebb, mint 13 alfejezetben találtunk könyvtártörténeti tételeket (nem számítva a kifejezetten könyvtári anyagot felölelő két csoportot). Ugyan ki gondolna arra, hogy az Egyetemi Könyvtár történetéről szóló írás nyomára bukkanhat a SOTE történetét tárgyaló publikációk címadatai között?

Az elmondottak ellenére olyan bibliográfiával lettünk gazdagabbak, amelyet érdemes lapozgatni. (1981. *Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont. 428 l. /Felsőoktatástörténeti kiadványok 8./*)

Pálvölgyi Endre

